

BAŞKANLIK REJİMİNİN DÖRT YILLIK BİLANÇOSU (2018-2022)

ÜLKE VE ÇALIŞANLAR KAYBETTİ!

Konu	2018	2022
Enflasyon (TÜFE-TÜİK)	%15,4	%73,5
Gıda Enflasyonu	%18,9	%91,6
Dolar Kuru	4,8 TL	17,4 TL
Asgari Ücret (TL)	1.603,1	4.253,4
Asgari Ücret (Dolar)	336,8	245
Açlık Sınırı (TL)	1.686	5.833
Yoksulluk Sınırı (TL)	5.557	19.220
İşsiz Sayısı (Geniş)	5,5 milyon	8,1 milyon
Emeğin GSYH İçinde Payı	%37,8	%31,5
Asgari Ücretin KB GSYH Oranı	%53	%37
Tüketici Güveni	91	63

Kaynak ve açıklama: Çeşitli resmi verilerden DiSK-AR tarafından derlenmiş ve hesaplanmıştır. Bazı veriler Haziran 2022'ye bazı veriler ise Mayıs 2022'ye veya 2022 birinci çeyrek dönemine aittir. DiSK-AR kaynak gösterilerek kullanılabilir.

- ☑ Türkiye 24 Haziran 2018'de yapılan seçimle cumhurbaşkanlığı rejimine geçmişti! Dört yılda ne oldu? Ülke ve çalışanlar neler kaybetti?
- ☑ Başkanlık rejiminde enflasyon yüzde 15'ten yüzde 74'e fırladı!
- ☑ ABD doları 4,8 liradan 17,4 liraya yükseldi.
- ☑ 2018-2022 arasında asgari ücret döviz cinsinden 92 dolar geriledi.
- ☑ Başkanlık döneminde geniş tanımlı işsizlik oranı 5,4 puan, geniş tanımlı işsiz sayısı 2,6 milyon arttı.
- ☑ Başkanlık rejiminde emeğin milli gelir içindeki payı yüzde 37,8'den yüzde 31,5'e geriledi.
- ☑ Başkanlık rejiminde asgari ücretin Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasılaya oranı yüzde 53'ten yüzde 37'ye geriledi.
- ☑ Başkanlık döneminde tüketici güveni dibe vurdu.

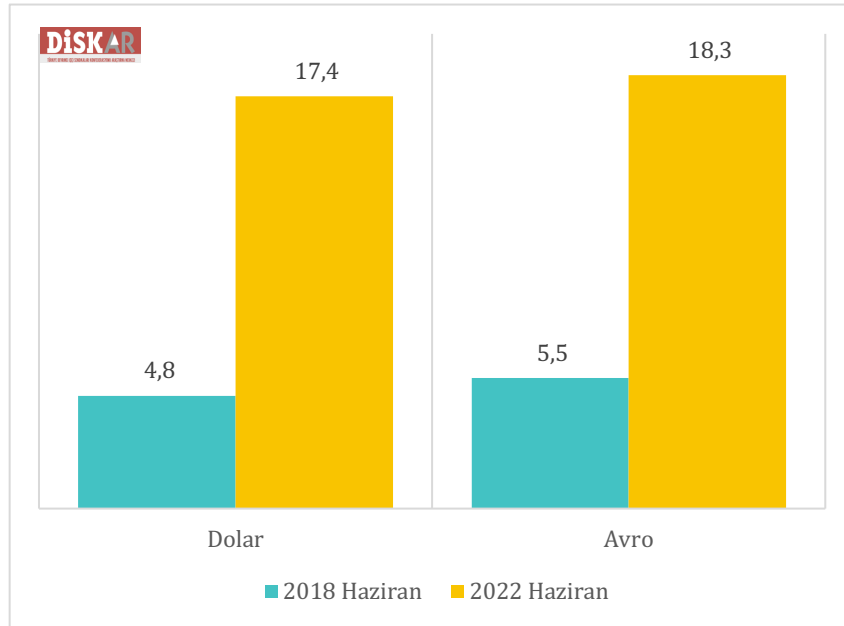
24 Haziran 2018'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi ile Türkiye'de başkanlık rejimi dönemi başladı. DİSK-AR tarafından hazırlanan bu araştırma raporunda başkanlık rejiminin asgari ücret, enflasyon, işsizlik, döviz kuru ve bölüşüm ilişkileri üzerine etkileri ele alınmaktadır.

Başkanlık rejiminde dolar 4,8 liradan 17,4 liraya çıktı

Asgari ücret avro ve dolar karşısında geriledi

Başkanlık rejiminde dolar ve avro kurları fırladı. 2018 ve 2022 arasında geçen 4 yılda dolar ve avro kurları ciddi yükseliş gösterdi. 2018 Haziran'da 4,8 TL olan dolar kuru 2022 Haziran'da 17,4 TL'ye, 2018 Haziran'da 5,5 TL olan avro ise 2022 Haziran'da 18,3 TL'ye yükseldi (Grafik 1). Böylece başkanlık sistemiyle geçen dört yılda dolar ve avro kurları 3,5 katına yükselmiş oldu.

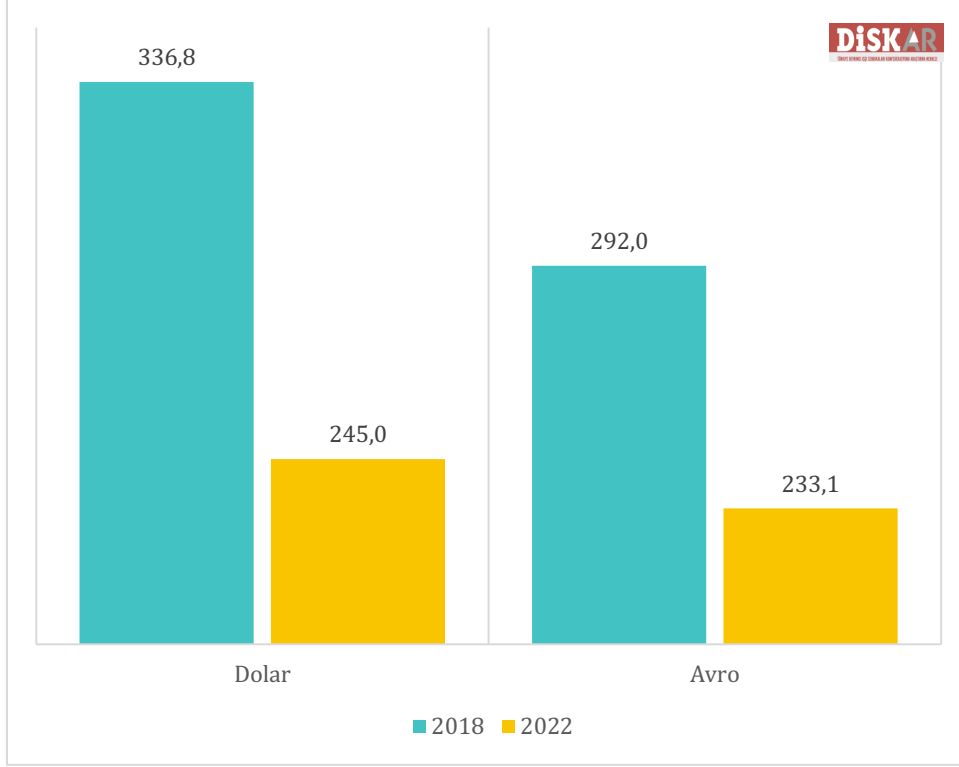
Grafik 1: Döviz Kurları (2018-2022) (TL)

Kaynak: TCMB, Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları, avro ve dolar alış fiyatları, 2018-2022. DİSK-AR. 2018 verisi 22 Haziran 2018 ve 2022 verisi 23 Haziran 2022 günlük ortalama olarak alınmıştır.

Artan döviz kurları sebebiyle asgari ücret döviz cinsinden ciddi biçimde geriledi. 2018 yılında 1.603,1 TL olan asgari ücret 2022 yılında 4.253,4 TL olarak belirlendi. Aradan geçen dört yılda asgari ücret yüzde 156,3 artmış olarak görünse de asgari ücret avro ve dolar karşısında değer kaybetti. Haziran 2018'de asgari ücret 336,8 dolar iken 2022'de 245 dolara geriledi. Benzer şekilde Haziran 2018'de 292 avro olan asgari ücret Haziran 2022'de 233 avroya geriledi (Grafik 2). Başkanlık sisteminde asgari ücret 91,8 dolar ve 58,9 avro azaldı.

Grafik 2: Avro ve Dolar Cinsinden Asgari Ücret (2018-2022)

Kaynak: ÇSGB, Asgari Ücret, 2018-2022. TCMB, Gösterge Niteliğindeki Merkez Bankası Kurları, avro ve dolar alış fiyatları, 2018-2022. DiSK-AR. 2018 verisi 22 Haziran 2018 ve 2022 verisi 23 Haziran 2022 günlük ortalama olarak alınmıştır.

Başkanlık rejiminde asgari ücretlinin milli gelirdeki payı azaldı

Başkanlık rejiminde asgari ücretin kişi başına milli gelire oranı geriledi. Tablo 1'de görüldüğü gibi asgari ücretin kişi başına gayri safi yurt içi hasılaya oranı giderek düşmektedir. 2017 yılında Kişi Başına GSYH'nin yüzde 53'ü olan asgari ücretin Haziran 2022 itibarıyla yüzde 37 seviyesine gerilediği tahmin edilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Brüt Asgari Ücret ve Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) (Yüzde) (TL) (2018-2022)

	Ortalama Aylık Brüt Asgari Ücret (TL/Ay)	Yıllık Ortalama Brüt Asgari Ücret (TL/Yıl)	Kişi Başına Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (TL/Yıl)	Asgari Ücretin Kişi Başına GSYH'ye Oranı (Yüzde)
2018	2.030	24.360	46.167	%53
2022 (1)	5.004	60.048	162.777	%37

Kaynak ve notlar: Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla verileri TÜİK, Dönemsel Hesaplar istatistiklerinden alınmıştır.

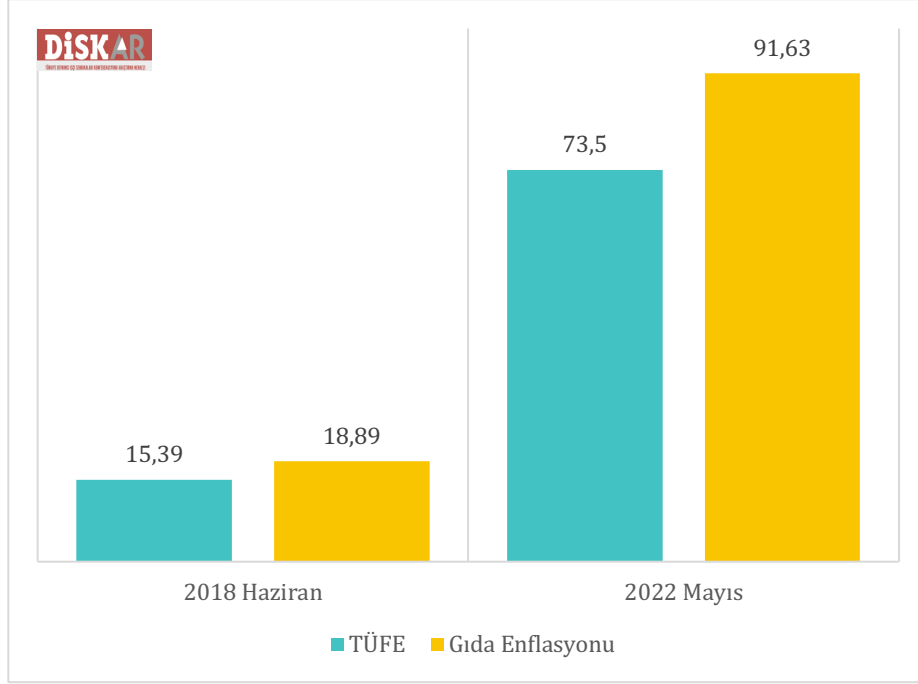
2022 tahmini hesaplamasına ilişkin açıklamalar:

(1) Mevcut asgari ücret düzeyi. 2022 Kişi Başına Gayri Safi Milli Hasıla cari fiyatlarla (1. çeyrekteki artış (%79,5) +10 puan esas alınarak) yaklaşık yüzde 90 oranında artışla tahmin edilmiştir. Cari Gayri Safi Yurt İçi Hasıla Artış Oranının daha yüksek olması durumunda hesaplama değişecektir.

Başkanlık döneminde resmi enflasyon yüzde 15,4'ten yüzde 73,5'e, gıda enflasyonu yüzde 18,9'dan yüzde 91,6'ya yükseldi

Başkanlık rejimi öncesi, Haziran 2022'de TÜFE (enflasyon) yıllık yüzde 15,39 ve gıda enflasyonu ise yüzde 18,89'du. Seçim sonrası artmaya başlayan fiyatlar, ekonomik kriz ve 2021 sonunda başlayan döviz krizi sonrasında TÜFE 2022 Mayıs'ta yıllık yüzde 73,5 ve gıda enflasyonu ise yüzde 91,63 olarak açıklandı (Grafik 3). Üstelik bu oranlar resmi oranlar olup baskılandığı bilinmektedir.

Grafik 3: TÜFE ve Gıda Enflasyonu (Yıllık Değişim) (2018 Haziran-2022 Mayıs) (Yüzde)

Kaynak: TÜİK, Tüketici Fiyatları Endeksi, 2018 Haziran-2022 Mayıs. DİSK-AR.

Böylece 2018 Haziran'da 357,44 olan TÜFE endeksi, 2022 Mayıs'ta 931,76'ya ve 2018 Haziran'da 413,5 olan gıda fiyatları endeksi 2022'de 1.263,74'e yükseldi. Başka bir deyişle, 2018 Haziran'da 100 olan TÜFE 2022 Haziran'da 260,7 ve 2018 Haziran'da 100 olan gıda fiyatları endeksi ise 2022 Haziran'da 306,8'e yükselmiş oldu. Başkanlık döneminde TÜFE yüzde 161 ve gıda enflasyonu yüzde 207 arttı.

Başkanlık döneminde asgari ücret açıklık ve yoksulluk sınırına göre geriledi

2018 Haziran'dan bu yana artan fiyatlar ve hayat pahalılığı sebebiyle alım gücü düştü ve yaşam zorlaştı; açlık ve yoksulluk sınırı yükseldi. 2018 Mayıs'ta açlık sınırı bin 686 TL ve yoksulluk sınırı ise 5 bin 833 TL'ydi. Açlık sınırının asgari ücrete oranı yüzde 95,1, yoksulluk sınırının asgari ücrete oranı ise yüzde 28,8'di (Tablo 2).

2022 Mayıs'ta açlık sınırı 5 bin 557 TL ve yoksulluk sınırı ise 19 bin 220 TL oldu. 2022 Mayıs'ta açlık sınırının asgari ücrete oranı yüzde 72,9 ve yoksulluk sınırına oranı yüzde 22,1'dir (Tablo 2). Böylece başkanlık rejiminde açlık ve yoksulluk sınırı 3,5 katına çıkarken açlık sınırının asgari ücrete oranı 22,2 ve yoksulluk sınırının asgari ücrete oranı 6,7 puan geriledi.

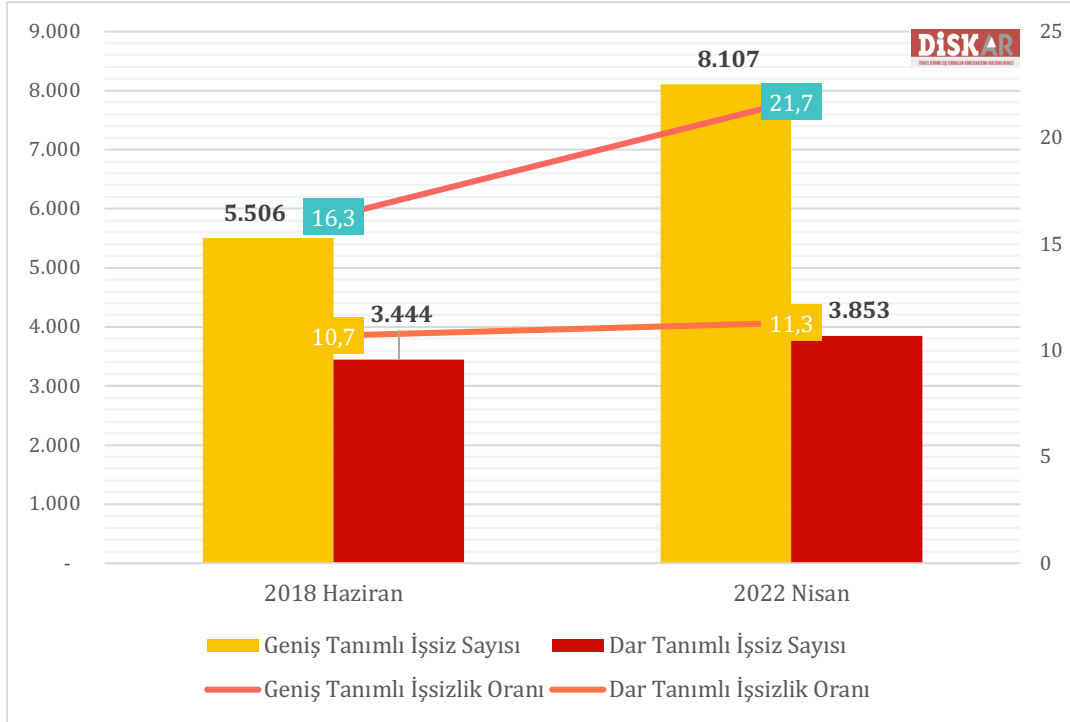
Tablo 2: Açlık ve Yoksulluk Sınırı ile Asgari Ücrete Oranı (2018 Mayıs-2022 Mayıs) (TL) (Yüzde)

	2018 Mayıs	2022 Mayıs
Açlık Sınırı	1.686	5.833
Yoksulluk Sınırı	5.557	19.220
Asgari Ücret	1.603	4.253
Açlık Sınırının Asgari Ücrete Oranı	95,1	72,9
Yoksulluk Sınırının Asgari Ücrete Oranı	28,8	22,1

Kaynak: ÇSGB, Asgari Ücret, 2018 ve 2022. BİSAM, Açlık ve Yoksulluk Sınırı Araştırması, 2018 Mayıs ve 2022 Mayıs. DİSK-AR.

Başkanlık döneminde geniş tanımlı işsiz sayısı 2,6 milyon arttı

Başkanlık rejimi sonrasında işsizlik oranları daha da arttı. Başkanlık seçimi öncesi, Haziran 2018’de dar tanımlı işsiz sayısı 3 milyon 444 bin ve dar tanımlı işsizlik oranı yüzde 10,7’ydi. Nisan 2022’de dar tanımlı işsiz sayısı 409 bin artarak 3 milyon 853 bine ve dar tanımlı işsizlik oranı ise 0,6 puan artarak yüzde 11,3’e yükseldi (Grafik 4).

Grafik 4: Dar ve Geniş Tanımlı İşsizlik Oranları ile İşsiz Sayıları (2018 Haziran-2022 Mayıs) (Yüzde) (Bin)

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2018 Haziran-2022 Nisan. DİSK-AR.

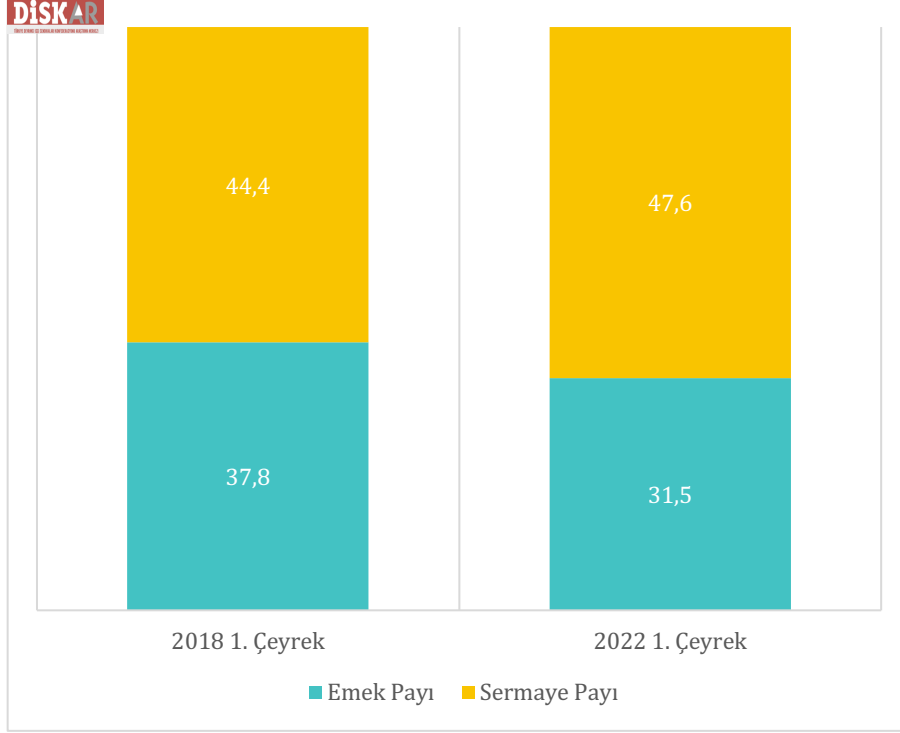
Geniş tanımlı işsizliğe bakıldığında durumun daha vahim olduğu görülüyor. Haziran 2018’de 5 milyon 506 bin olan geniş tanımlı işsiz sayısı Nisan 2022’de 2 milyon 601 bin artarak 8 milyon 107 bin oldu (Grafik 4). Böylece geniş tanımlı işsiz sayısı yüzde 47,2 artmış oldu.

Haziran 2018’de yüzde 16,3 olan geniş tanımlı işsizlik oranı ise Haziran 2022’de 5,4 puan artarak yüzde 21,7’ye yükseldi (Grafik 4). Geniş tanımlı işsizlikteki bu artışın sebebi ümidini kaybedenlerin ve iş aramayıp çalışmaya hazır olanların diğerlerindeki artıştır.

Başkanlık rejimi bölüşüm ilişkilerini kötüleştirdi

Başkanlık rejiminde emeğin milli gelir içindeki payı düştü. Ocak, şubat ve mart aylarını içeren 2018 1. çeyreğinde GSYH bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 7,4 büyümüşü. 2018 1. çeyreğinde GSYH içinde işgücü ödemeleri (emek payı) yüzde 37,8 ve net işletme artığı/karma gelir (sermaye payı) ise yüzde 44,4 oranında paya sahipti (Grafik 5). GSYH bileşenlerinden işgücü ödemeleri emeğin payını, net işletme artığı/karma gelir ise sermayenin payını ifade etmektedir.

Grafik 5: GSYH İçinde Emek ve Sermaye Payı (2018 1. Çeyrek-2022 1. Çeyrek) (Yüzde)

Kaynak: TÜİK, Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2018 1. Çeyrek ve 2022 1. Çeyrek. DİSK-AR.

2022 1. çeyreğinde ise GSYH bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 7,3 oranında gerçekleşti. 2022 1. çeyrekte emek GSYH'den yüzde 31,5 oranında pay alırken sermayenin payı yüzde 47,6 oldu (Grafik 5). Böylece başkanlık döneminde emeğin büyümeden aldığı pay 6,3 puan azalırken sermayenin aldığı pay 3,2 puan arttı. Başkanlık döneminde gelirin sınıfsal dağılımı kötüleşti. Ülke büyürken işçiler büyümeden payını alamadılar.

Başkanlık rejiminde ekonomiye güven dibe vurdu

TÜİK tarafından aylık olarak yayımlanan Tüketici Güven Endeksi, tüketicilerin maddi durumları ve ülke ekonomisine yönelik değerlendirmelerini ve harcama ve tasarruf eğilimlerini göstermektedir. Tüketici Güven Endeksi 0 ile 200 arasında bir değer alır ve 100'den büyük olması tüketicilerin ekonomi konusundaki iyimserliğini, 100'den küçük olması ise kötümserliğini ifade eder.

Başkanlık döneminde tüketici güveninde ciddi bir gerileme yaşandı. Ekonomik kriz, Covid-19 salgını ve artan pahalılık tüketici güven endeksinde çakılmaya sebep oldu. Haziran 2018'de 90,6 olan tüketici güveni Haziran 2022'de 63,4'e geriledi (Grafik 6). Böylece başkanlık döneminde tüketici güveni yaklaşık 30 puan düştü. Bu durum halkın ekonomiye güvenmediğini ve geleceğe ilişkin karamsar olduğunu gösteriyor.

Grafik 6: Tüketici Güven Endeksi (2018 Haziran-2022 Haziran)

Kaynak: TÜİK, Tüketici Güven Endeksi, 2022 Haziran. DİSK-AR.

Sonuç

24 Haziran 2018’de yapılan seçimlerle başlayan başkanlık rejimi sonrasında hem genel ekonomik göstergelerde hem de emek açısından yaşamsal öneme sahip göstergelerde ciddi bozulmalar yaşandı. Başkanlık rejimi enflasyon ve işsizliği artırırken bölüşüm göstergelerini kötüleştirdi. Asgari ücretin ve ücretlerin alım gücü düştü. Bölüşüm ilişkileri kötüleşti. Emegın milli gelir içindeki payı azaldı. Dört yıllık başkanlık rejimi uygulaması ülkeye olduğu kadar çalışanlara, işçiler de zarar verdi.